

چکیده:

منطقه هرات و مروست با وسعتی حدود ۷۹۳۱ کیلومتر مربع در جنوب غربی استان یزد واقع شده است، این منطقه با داشتن شرایط زیستی مناسب از جمله رودخانه ها، قنوات و خاک حاصلخیز باعث شکل گیری استقرارگاهها و قلعه روستاهای متعددی در دوره افشاریه، زندیه و قاجاریه شده است. این رساله سعی دارد که وضعیت زیستی و اقتصادی جوامع بازه زمانی مورد بحث بعد از دوره صفوی تا پایان قاجاری را با بررسی باستان شناختی محوطه ها، قلعه ها استقرارگاههای عمدتاً متروک، با جمع آوری سفال ها و دیگر مواد فرهنگی سطحی، بقایای آثار معماری، و مجموعه دیگر عواملی که باعث رونق اقتصادی و اجتماعی منطقه بوده است بررسی کند. هدف از این تحقیق ثبت، مستند نگاری و بررسی باستان شناسی قلعه روستاهای متروک و ارتباط دادن این روستاها با اطلاعات برآمده از امکانات زیستی، فرهنگی و تاریخی و تحلیل فضاهای معماری قلعه روستاها است. تحلیل اطلاعات به دست آمده از بررسی کالبدی بقایای قلعه روستاهای مورد اشاره (۳۶ مورد) ما را در شناخت ارتباطات و سلسله مراتب اجتماعی و چگونگی فعالیت های معیشتی دستاوردهای فناوریانه ساکنان آنها در بازه زمانی مورد بحث کمک می کند. بنابراین برای شناخت ابعاد مختلف حیات روستایی منطقه هرات و مروست با توجه به محیط طبیعی و روند رویدادهای تاریخی، با استفاده از روش تفسیری تاریخی و تحقیق کیفی به همراه تصاویر و مستندات کافی، بررسی باستان شناختی آثار مورد اشاره و ویژگی های آن امکان پذیر شده است و با رویکرد استنتاجی به جستجوی دلایل شکل گیری، زمان ساخت و نحوه توسعه و تحول قلعه روستاها پرداخته شده است. همچنین با شناخت کالبدی قلعه روستاها و مصاحبه با ساکنان قدیم آن در خصوص نحوه زندگی اهالی آنها اطلاعاتی به دست آمد که با کنار هم قرار گرفتن و انطباقشان با هم جوهره زندگی جاری در محیط قلعه روستاها قابل مشاهده شد. نتایج این تحقیق بوضوح نشان داده است که امکانات زیستی مناسب در منطقه و روند روز افزون توسعه حیات مادی و فرهنگی جوامع ساکن در منطقه هرات و مروست در بازه زمانی بعد از صفوی تا پایان دوره قاجار عامل شکل گیری مجموعه ای گسترده از استقرارگاههای روستایی و رونق حیات مادی و فرهنگی ساکنان آن بوده است.

کلید واژه ها: منطقه هرات و مروست، معماری، استقرارهای روستاهای متروک، قنات، تحلیل اندازه و سلسله مراتب استقرارها و اقتصاد معیشت